

začali číst beletrii – příběhy – až v dospělosti. Učitelé, kteří zavedli úspěšné dílny čtení, se shodují na tom, že atmosféra během nich se proměňuje a že se přátelské a otevřené klima přenáší i do další výuky.

Kniha musí za nečtenářem, má-li se z něj vyklubat čtenář

Pro dětského nečtenáře nepředstavuje místní knihovna zdroj knih. I když se tam vypraví s celou třídou a i když se třeba i přihlásí, později se tam s ním už nepotkáte. Slabí čtenáři musejí mít knihy nadosah – stejně jako je měli doma po ruce jejich šťastnější spolužáci, když byli malí a než se stali pravidelnými návštěvníky knihovny. Naštěstí se už moc nepochybuje o tom, že o školní a ještě spíš třídní knihovničky je potřeba pravidelně pečovat, doplňovat je, aktualizovat. Knihy pro děti a mládež dnes poměrně rychle

zastarají. Někdy se nás učitelé ptají, kolik asi tak knížek by děti měly mít na očích ve třídní knihovně. Není to málo – podle některých výzkumů minimálně pět různých titulů na žáka. To je nějakých 120–150 knih. V mateřské škole by si dítě denně mělo přečíst nejméně pět různých knížek. Jde o knihy založené na obrázcích a jen s kratičkými texty, takže každá zabere třeba deset minut.

Když už máme děti rozečtené, můžeme jejich čtenářství kultivovat. Nastává čas na různé úkoly, které pomáhají čtenáři nad textem se zastavit, zkoumat víc do hloubky jeho sdělení nebo autorské řemeslo či jeho vliv na čtenáře a na fungování světa. Zadání, která dětem předkládáme, by neměla vybočovat z toho, co dobří čtenáři s texty doopravdy dělají. Neměla by to být zadání umělá, která když žák řeší, nijak se jako čtenář neobohatí. To se už ale dostáváme k jinému tématu.

Poznámka redakce: Článek vyšel též v Řízení školy č. 12/2019.

PhDr. Hana Košťálová, odborná konzultantka projektu Pomáháme školám k úspěchu

Třídní učitel na 1. stupni a „jeho třída“

JARMILA KUBÁŇKOVÁ

V hovorech na Lince pro rodinu a školu 116 000 se pravidelně setkáváme s jevem, který bychom mohli popsat jako uzavřenost systému „třídní učitel – jeho třída“. Ačkoliv nepopírám, že tato uzavřenost může být v něčem i prospěšná, z povahy naší služby se obvykle setkáváme se situacemi, kdy naopak brzdí žádoucí kroky ke zlepšení vztahů ve třídě. Tento článek tedy bude věnován popisu takového uzavřeného systému a úskalím z něho plynoucím.

Pro uvedení do tématu může posloužit rozhovor s jednou třídní učitelkou 3. třídy. Ta se na nás obrátila s podezřením, že vztahy mezi dětmi se zhoršují, děti si vzájemně nadávají, perou se, žalují na sebe a obviňují se ze šikany.

V hovoru jsme nejprve zkoumali, zda je ve škole ještě nějaký jiný učitel, se kterým by volající mohla porovnat své zkušenosti a dojmy ze třídy. Ale ukázalo se, že kromě lektora

angličtiny (a ten vždy pracoval jen s polovinou třídy) v její třídě nikdo jiný neučí. Její oficiální zástupkyní byla její kolegyně z paralelní třídy. Praxe na této škole je taková, že funkce zástupce je de facto zejména oficiální role (v případě nemoci třídního učitele se stará o omluvenky, organizaci exkurzí atd.), ale třídu zástupce nezná, neb krom občasného suplování tam neučí. A právě toto je jeden z rysů uzavřenosti systému třídní a jeho třída, tzn. **nikdo jiný na škole třídu de**

PREVENCE

facto nezná, a třídní učitel tedy nemá s kým své zkušenosti porovnat.¹

Takže jsme postoupili dále a zkoumali, s kým jiným by se volající mohla poradit a kdo by jí mohl poskytnout tzv. druhý oči. Jako první přišla na řadu (z našeho pohledu logicky) metodička prevence. Ovšem volající byla tímto naším návrhem překvapená, protože u nich metodička „funguje pro druhý stupeň“.

S reakcí „metodik je tu přece pro druhý stupeň“ se setkáváme v hovorech opakovaně a obvykle jsou za ní skryty tyto předpoklady:

1. Prvostupňoví žáci „nezlobí“ tolik, aby si s tím neporadil třídní učitel sám. Zkušenosti Linky 116 000 tomu neodpovídají, v hovorech jsme se v této věkové kategorii setkali s úmyslně zlomenými končetinami, ohrožováním nožem, škracením, kopáním do ležícího spolužáka, veřejnou masturbací, osaháváním spolužáků, plány na sebevraždu včetně umísťování toho všeho na sociální síť atd.
2. Pokud se něco takového děje, tak si za to třídní učitel „může sám“, už jenom proto, že by měl svou třídu přece „zvládnout“ a tyto projevy podchytit a eliminovat hned z počátku.

Pokud učitel v takto nastaveném prostředí pracuje několik let, často tuto logiku přijme za svou, tj. pokud se ve třídě objeví jakékoliv potíže, bere je jako svou osobní prohru. To je další rys uzavřenosti systému učitel – jeho třída, kdy **učitel je jako jediný odpovědný za vztahy ve třídě a má je umět sám zlepšovat.²**

V tomto konkrétním případě jsme se s volající pedagožkou nakonec shodli na tom, že osloví výchovného poradce. Nebyl to sice systematický krok, protože prevenci sociopatologických jevů na škole má mít v popisu práce metodik prevence, ale volající se s výchovným poradcem znala, neboť „výchovný poradce je pro ty naše dys-“, které byly primárně řešeny na prvním stupni. V tomto bodě se ukázala uzavřenost systému v trochu jiném světle – nejenže třídní učitel je mnohdy jediný, kdo v dané třídě učí, ale **ani není nastaven systém, jak si jednoduše přizvat kolegu na pomoc.** I výchovná poradkyně tu byla především pro žáky, nikoliv pro jejich učitele.

Nicméně první krok k tomu, aby si třídní učitelka mohla svá pozorování a zkušenosti s někým zkorigovat (potvrdit/vyvrátit), byl naplánován. Třídní učitelka tak získá zcela nezbytný pohled někoho druhého a teprve poté, tj. až se společně ve škole shodnou, co se jim to vlastně ve třídě děje, mohou plánovat, jak to budou řešit.

V jiných případech se setkáváme ještě s jedním projevem uzavřenosti systému, a to tím, když mechanismy sdílení sice jsou dobře nastaveny, ale učitel do „své“ třídy nechce nikoho pustit. V těchto případech je volajícím např. jiný prvostupňový učitel, který vidí, že se v paralelní třídě něco děje (všimne si toho o přestávce, nějaké dítě se přijde svěřit, zachytí jemné signály např. při společné hodině TV), ale jeho kolega je nepřístupný s odkazem, že je to „jeho“ třída a on si to vyřeší sám. I v takových případech se snažíme o to, aby se informace dostaly k metodikovi prevence a byly prověřeny.

Univerzální návod, jak prolomit uzavřenost prvostupňového třídního učitele a jeho třídy, nemáme. Nicméně ve školách, kde

- **učitelský sbor zná svého metodika prevence i výchovného poradce a spolupracovali spolu ještě předtím, než vyvstane nějaká potíž,**
- **zástupce třídního učitele tuto třídu aspoň letmo zná (občas v ní supluje, nebo v ní dokonce i učí),**
- **třídní učitel chápe své třídnictví více ve smyslu „jsem odpovědný za to, abych zachytil co nejvíce potíží, které se v mé třídě objeví, a našel způsoby, jak je řešit“** než „jsem odpovědný za to, aby v mé třídě nebyly žádné potíže“,

se samozřejmě vztahové potíže mezi žáky vyskytují též, ale lépe se snášejí a lépe se řeší, protože na ně třídní učitel není sám.

Mgr. Jarmila Kubáňková, Ph.D.,
metodička služeb 116 000 a 116 123,
statutární zástupkyně Cesta
z krize, z. ú.

Linka pro
rodinu a školu

¹ Na tomto místě chci zopakovat, že uzavřenost systému třídní učitel – třída nemusí být a priori nevhodná. Nicméně v okamžiku, kdy se třídní dostane do situace výše zmíněné třídní učitelky, by bylo daleko snazší, kdyby se mohl např. poradit s kolegou, který má na prvním stupni na starosti tzv. výchovy nebo třeba matematiku a češtinu, což je kupř. praxe na jiných školách.

² A jelikož je to absurdní požadavek, kterému nelze dostát, tak učitel často volí strategii „když to budu ignorovat, tak to přejde“.